

Ukazni
programske
jezik

prejšnjič...

Programski jeziki se med seboj lahko zelo razlikujejo

imperativni

proceduralni

funkcijski

deklarativni

logični

Python

Rust

Java

ASM

C

Haskell

OCaml

Prolog

SQL

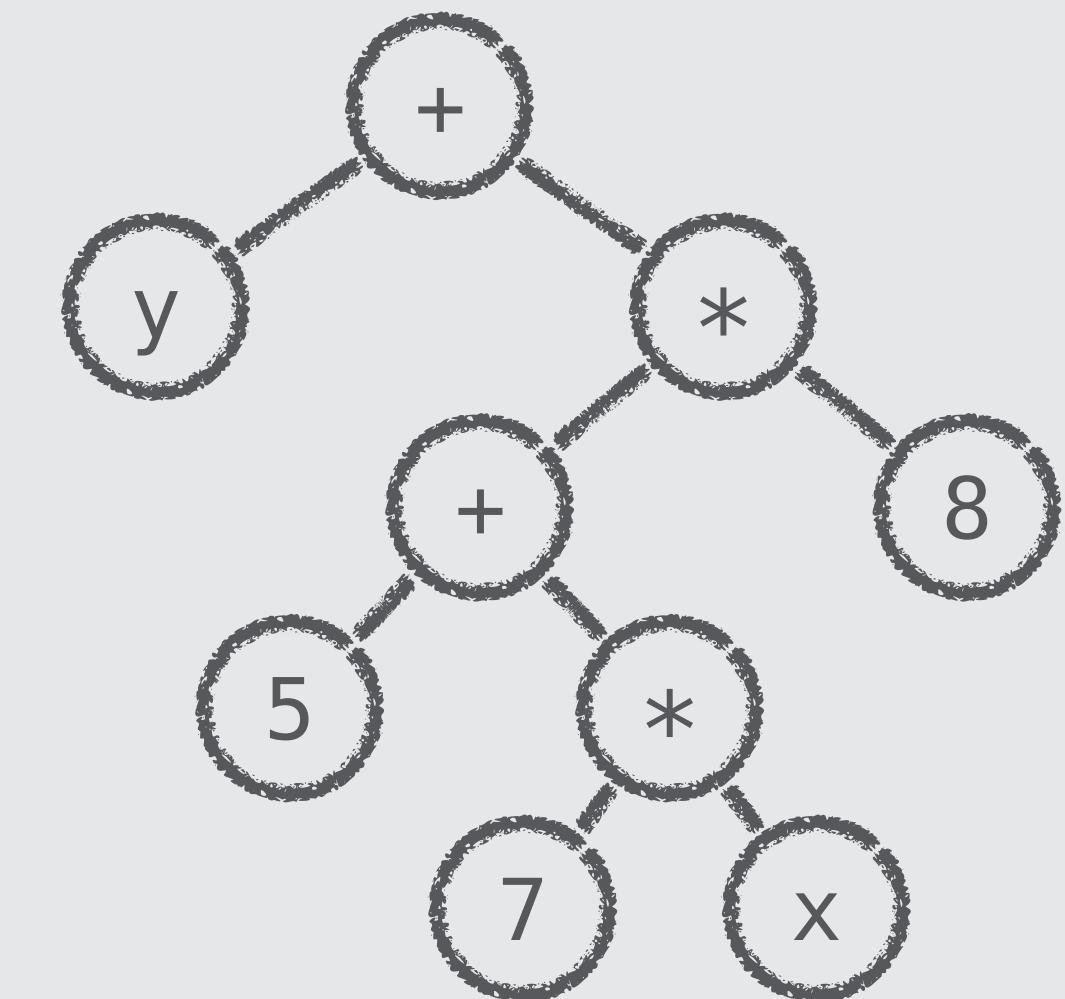
objektni

Ločimo med konkretno in abstraktno sintakso

“y + (5+7 * x) * 8”

SPREMENLJIVKA(y) PLUS OKLEPAJ
ŠTEVILKA(5) PLUS ŠTEVILKA(7)
KRAT SPREMENLJIVKA(x) ZAKLEPAJ
KRAT ŠTEVILKA(8) EOF

```
<izraz> ::= <aditivni> EOF
<aditivni> ::= <multiplikativni>
              | <aditivni> PLUS <multiplikativni>
<multiplikativni> ::= <osnovni>
                      | <multiplikativni> KRAT <osnovni>
<osnovni> ::= <spremenljivka>
              | <številka>
              | OKLEPAJ <aditivni> ZAKLEPAJ
<spremenljivka> ::= SPREMENLJIVKA(string)
<številka> ::= ŠTEVILKA(int)
```


$$e ::= n \mid x \mid e_1 + e_2 \mid e_1 * e_2$$

Semantiko jezika podamo z relacijo **velikih korakov**

$$\eta \mid e \hookrightarrow n$$

$$\frac{\eta(x) = n}{\eta \mid x \hookrightarrow n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 + n_2 = n}{\eta \mid e_1 + e_2 \hookrightarrow n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 \cdot n_2 = n}{\eta \mid e_1 * e_2 \hookrightarrow n}$$

Izberemo lahko tudi semantiko **malih korakov**

$$\eta \mid e_1 \mapsto e_2$$

$$\frac{\eta(x) = n}{\eta \mid x \mapsto n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \mapsto e'_1}{\eta \mid e_1 + e_2 \mapsto e'_1 + e_2}$$

$$\frac{\eta \mid e_2 \mapsto e'_2}{\eta \mid n_1 + e_2 \mapsto n_1 + e'_2}$$

$$\frac{n_1 + n_2 = n}{\eta \mid n_1 + n_2 \mapsto n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \mapsto e'_1}{\eta \mid e_1 * e_2 \mapsto e'_1 * e_2}$$

$$\frac{\eta \mid e_2 \mapsto e'_2}{\eta \mid n_1 * e_2 \mapsto n_1 * e'_2}$$

$$\frac{n_1 \cdot n_2 = n}{\eta \mid n_1 * n_2 \mapsto n}$$

Sintaksa in semantika

Sintakso jezika ločimo na **aritmetične** in **logične** izraze ter **ukaze**

aritmetični izraz $e ::= x \mid n \mid e_1 + e_2 \mid e_1 * e_2$

logični izraz $b ::= \text{true} \mid \text{false} \mid e_1 = e_2 \mid e_1 < e_2 \mid b_1 \text{ and } b_2 \mid b_1 \text{ or } b_2 \mid \text{not } b$

ukaz $c ::= \text{skip} \mid x := e \mid c_1; c_2 \mid$

$\text{if } b \text{ then } c_1 \text{ else } c_2 \text{ end} \mid$

$\text{while } b \text{ do } c \text{ done}$

Program, ki sešteje prvih 100 naravnih števil

```
s := 0;  
i := 0;  
while i < 101 do  
    s := s + i;  
    i := i + 1  
done
```

Semantiko aritmetičnih izrazov podamo z velikimi koraki

$$\eta \mid e \hookrightarrow n$$

$$\frac{\eta(x) = n}{\eta \mid x \hookrightarrow n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 + n_2 = n}{\eta \mid e_1 + e_2 \hookrightarrow n}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 \cdot n_2 = n}{\eta \mid e_1 * e_2 \hookrightarrow n}$$

Semantiko logičnih izrazov podamo podobno

$$\eta \mid b \hookrightarrow \nu$$

logični izraz $b ::= \text{true} \mid \text{false} \mid e_1 = e_2 \mid e_1 < e_2 \mid$
 $b_1 \text{ and } b_2 \mid b_1 \text{ or } b_2 \mid \text{not } b$

$$\frac{}{\eta \mid \text{true} \hookrightarrow \text{true}}$$

$$\frac{}{\eta \mid \text{false} \hookrightarrow \text{false}}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 = n_2}{\eta \mid e_1 = e_2 \hookrightarrow \text{true}}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 \neq n_2}{\eta \mid e_1 = e_2 \hookrightarrow \text{false}}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 < n_2}{\eta \mid e_1 < e_2 \hookrightarrow \text{true}}$$

$$\frac{\eta \mid e_1 \hookrightarrow n_1 \quad \eta \mid e_2 \hookrightarrow n_2 \quad n_1 \geq n_2}{\eta \mid e_1 < e_2 \hookrightarrow \text{false}}$$

Semantiko logičnih veznikov podamo kratkostično

$$\eta \mid b \hookrightarrow v$$

logični izraz $b ::= \text{true} \mid \text{false} \mid e_1 = e_2 \mid e_1 < e_2 \mid b_1 \text{ and } b_2 \mid b_1 \text{ or } b_2 \mid \text{not } b$

$$\frac{\eta \mid b_1 \hookrightarrow \text{true} \quad \eta \mid b_2 \hookrightarrow v_2}{\eta \mid b_1 \text{ and } b_2 \hookrightarrow v_2}$$

$$\frac{\eta \mid b_1 \hookrightarrow \text{false}}{\eta \mid b_1 \text{ and } b_2 \hookrightarrow \text{false}}$$

$$\frac{\eta \mid b_1 \hookrightarrow \text{true}}{\eta \mid b_1 \text{ or } b_2 \hookrightarrow \text{true}}$$

$$\frac{\eta \mid b_1 \hookrightarrow \text{false} \quad \eta \mid b_2 \hookrightarrow v_2}{\eta \mid b_1 \text{ or } b_2 \hookrightarrow v_2}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{true}}{\eta \mid \text{not } b \hookrightarrow \text{false}}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{false}}{\eta \mid \text{not } b \hookrightarrow \text{true}}$$

Semantiko **ukazov** bomo podali z **malimi koraki**

$$(\eta, c) \mapsto (\eta', c')$$

Semantiko logičnih izrazov podamo podobno

$$(\eta, c) \mapsto (\eta', c')$$

$$\frac{\eta \mid x \hookrightarrow n}{(\eta, x := e) \mapsto (\eta[x \mapsto n], \text{skip})}$$

kot η , samo x je nastavljen na n

ukaz $c ::= \text{skip} \mid x := e \mid c_1; c_2 \mid$
 $\text{if } b \text{ then } c_1 \text{ else } c_2 \text{ end} \mid$
 $\text{while } b \text{ do } c \text{ done}$

$$\frac{(\eta, c_1) \mapsto (\eta', c'_1)}{(\eta, c_1; c_2) \mapsto (\eta', c'_1; c_2)}$$

$$\frac{}{(\eta, \text{skip}; c_2) \mapsto (\eta, c_2)}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{true}}{(\eta, \text{if } b \text{ then } c_1 \text{ else } c_2 \text{ end}) \mapsto (\eta, c_1)}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{false}}{(\eta, \text{if } b \text{ then } c_1 \text{ else } c_2 \text{ end}) \mapsto (\eta, c_2)}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{true}}{(\eta, \text{while } b \text{ do } c \text{ done}) \mapsto (\eta, c; \text{while } b \text{ do } c \text{ done})}$$

$$\frac{\eta \mid b \hookrightarrow \text{false}}{(\eta, \text{while } b \text{ do } c \text{ done}) \mapsto (\eta, \text{skip})}$$

Jezik je določen s sintakso in semantiko

sintaksa

pravila pisanja

**denotacijska
semantika**

matematični pomen

statična

semantika

pravila veljavnosti

**dinamična
semantika**

pravila izvajanja

ukazni jezik
comm

Ekvivalenca programov

Kontekst izrazov je ukaz z eno luknjo, v katero spada izraz

```
C = s := 0;  
i := 0;  
while [] do  
    s := s + i;  
    i := i + 1  
done
```

Če luknjo **napolnimo** z ustreznim izrazom, dobimo ukaz

```
 $\mathcal{C}[ i < 101 ] = s := 0;$ 
 $i := 0;$ 
while  $i < 101$  do
     $s := s + i;$ 
     $i := i + 1$ 
done
```

Če luknjo **napolnimo** z ustreznim izrazom, dobimo ukaz

```
 $\mathcal{C}[\text{true}] = s := 0;$ 
 $i := 0;$ 
while true do
     $s := s + i;$ 
     $i := i + 1$ 
done
```

Kontekst ukazov je ukaz z luknjo, v katero vstavimo **ukaz**

```
C = s := 0;  
i := 0;  
while i < 101 do  
    s := s + i;  
[]  
done
```

Če luknjo **napolnimo** z ustreznim ukazom, dobimo ukaz

```
C[ i:=i+1 ] = s := 0;  
          i := 0;  
while i < 101 do  
    s := s + i;  
    i := i + 1  
done
```

Če luknjo **napolnimo** z ustreznim ukazom, dobimo ukaz

```
C[ skip ] = s := 0;  
           i := 0;  
while i < 101 do  
    s := s + i;  
skip  
done
```

Kdaj dva izraza/ukaza obravnavamo kot **ekvivalentna**?

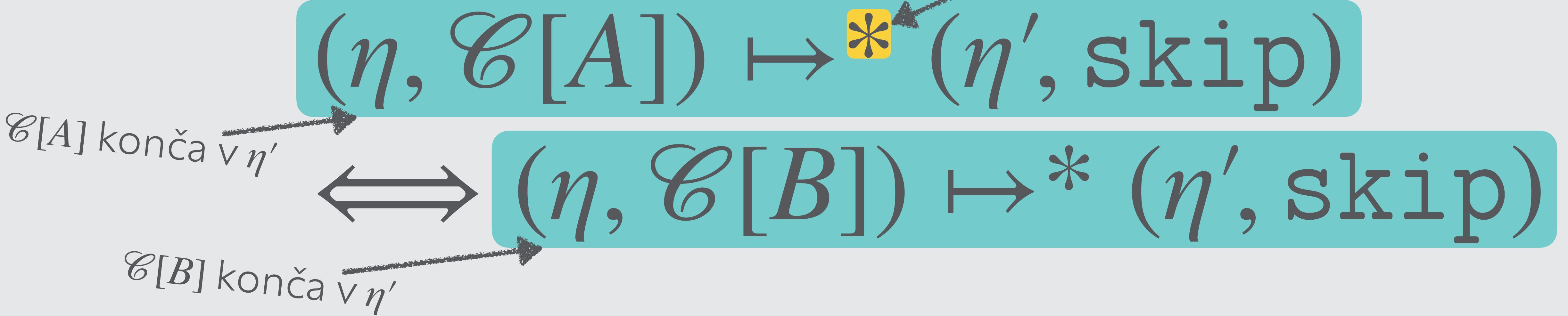
$$A \simeq B$$

v poljubnem kontekstu $\mathcal{C}$ in okolju η

za poljubno končno okolje η'

v poljubnem številu korakov

Sta spodnja izraza ekvivalentna?

1

~~$\neq$~~

2

$\eta = []$

$\mathcal{C} = (x := [])$

Sta spodnja ukaza ekvivalentna?

$x := x + 1;$
 $x := x + 2$

$\approx$

$x := x + 3$

Sta spodnja ukaza ekvivalentna?

~~x := x + 1;
x := x + 2~~

~~≠~~

y := y + 3

$\eta = []$

$\mathcal{C} = []$

Sta spodnja ukaza ekvivalentna?

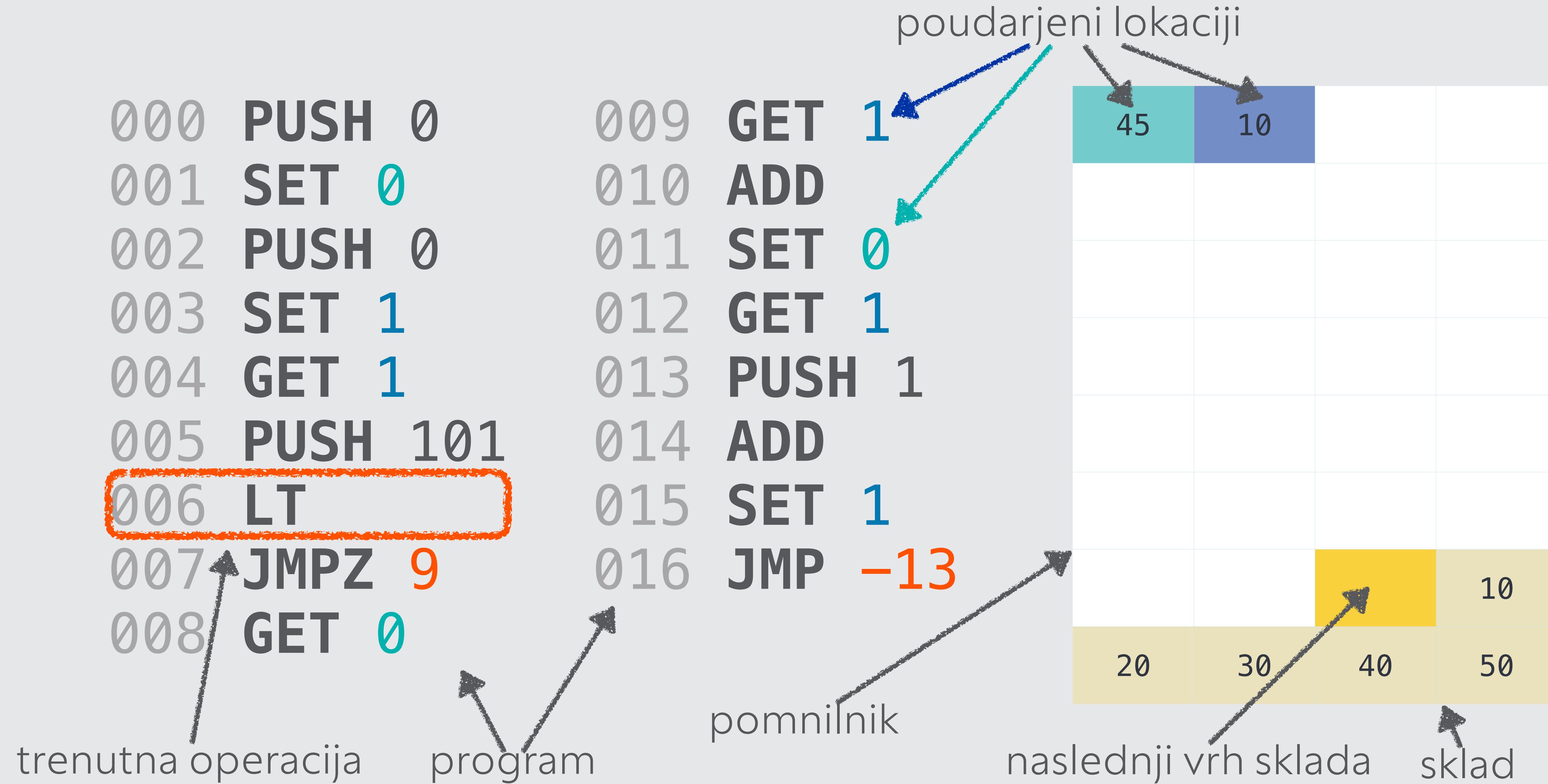
```
s := 0;  
i := 0;  
while i < 101 do  
    s := s + i;  
    i := i + 1  
done
```

✗

s := 5050
manjka i := 0

Prevajalnik v strojno kodo

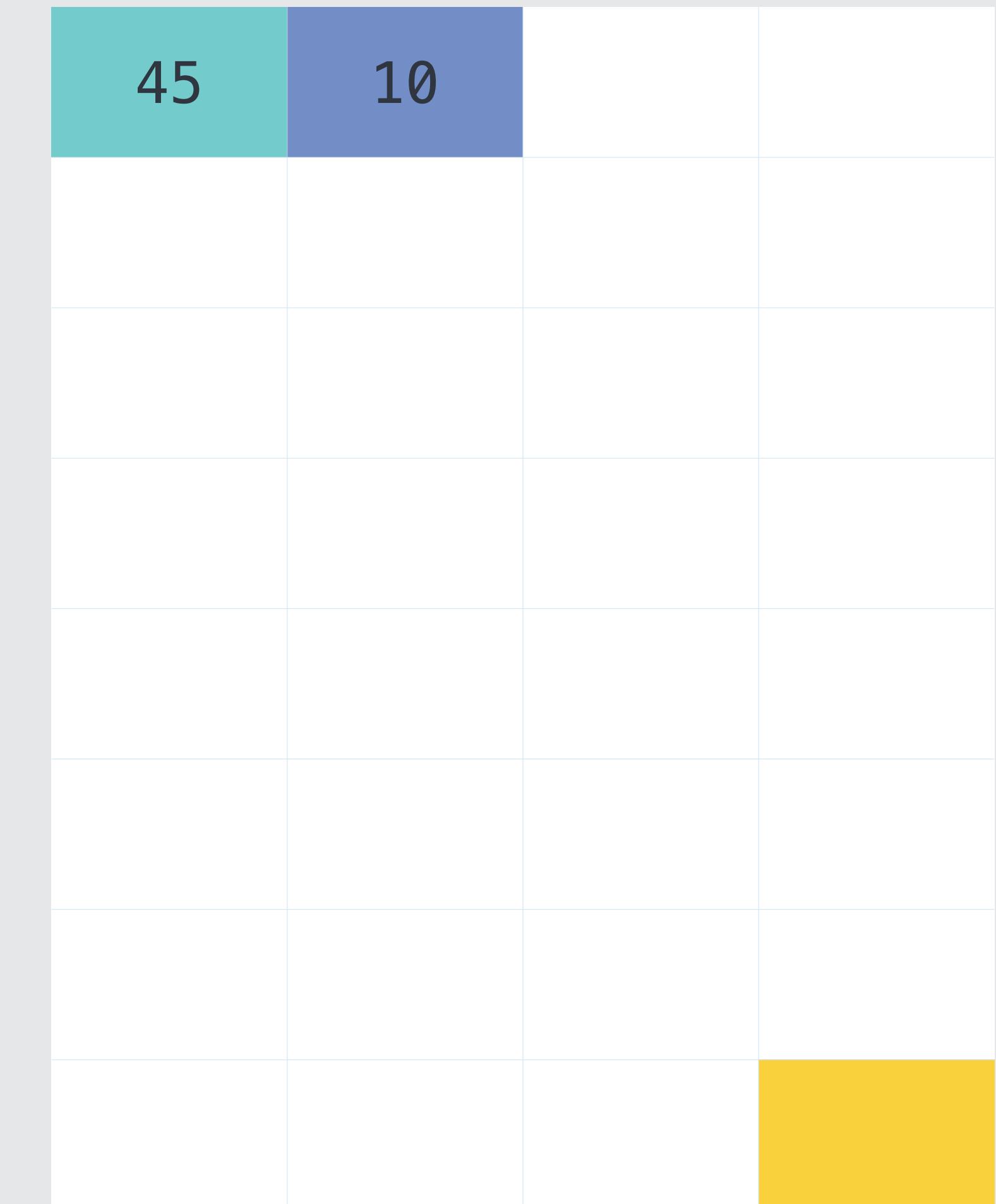
Ukazni jezik bomo izvajali na virtualnem stroju

GET na vrh sklada naloži vsebino pomnilniške lokacije

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

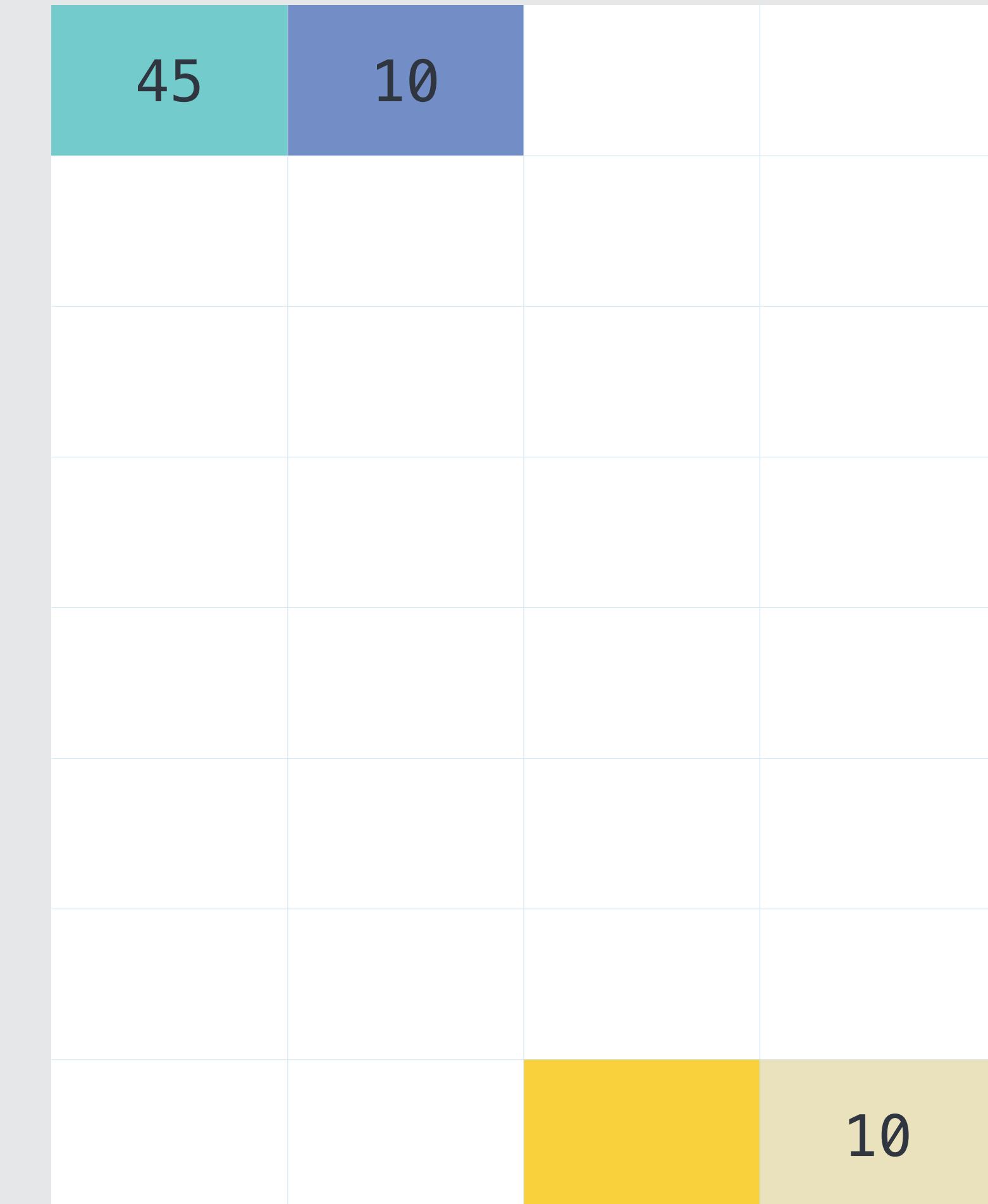
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

PUSH na vrh sklada doda konstanto

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

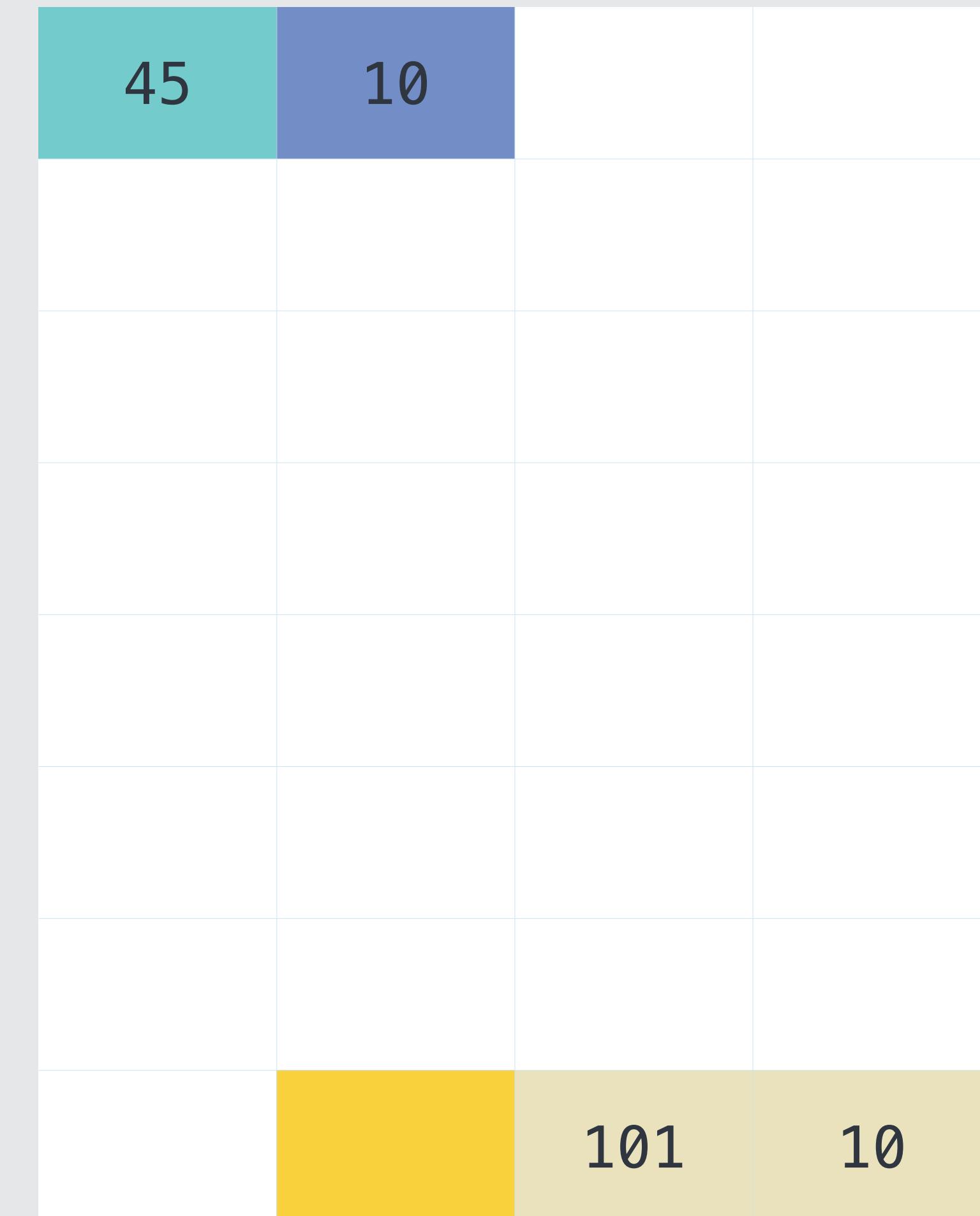
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

LT vrhnji dve vrednosti nadomesti z rezultatom primerjave

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

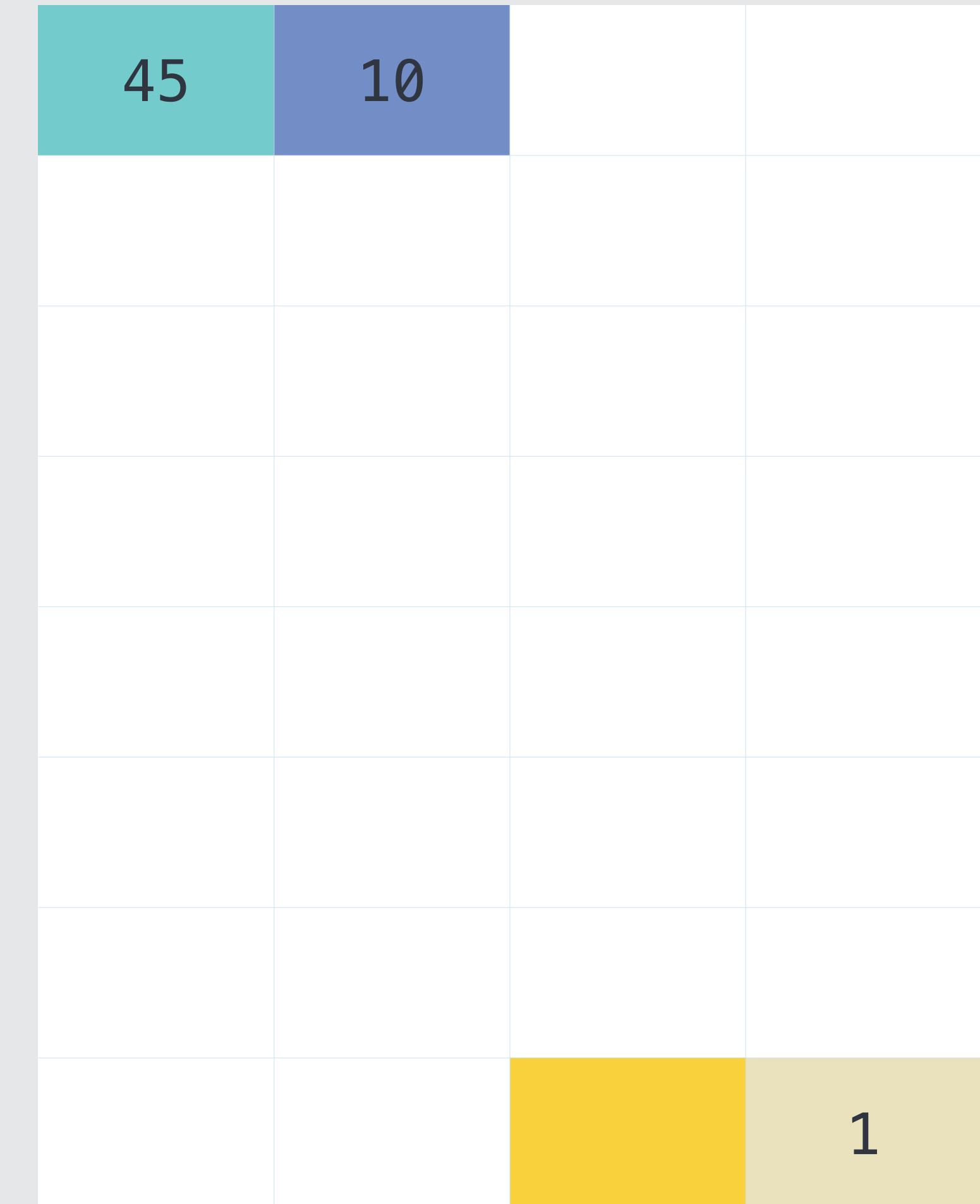
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

JMPZ naredi relativni skok, če je na vrhu ničla

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

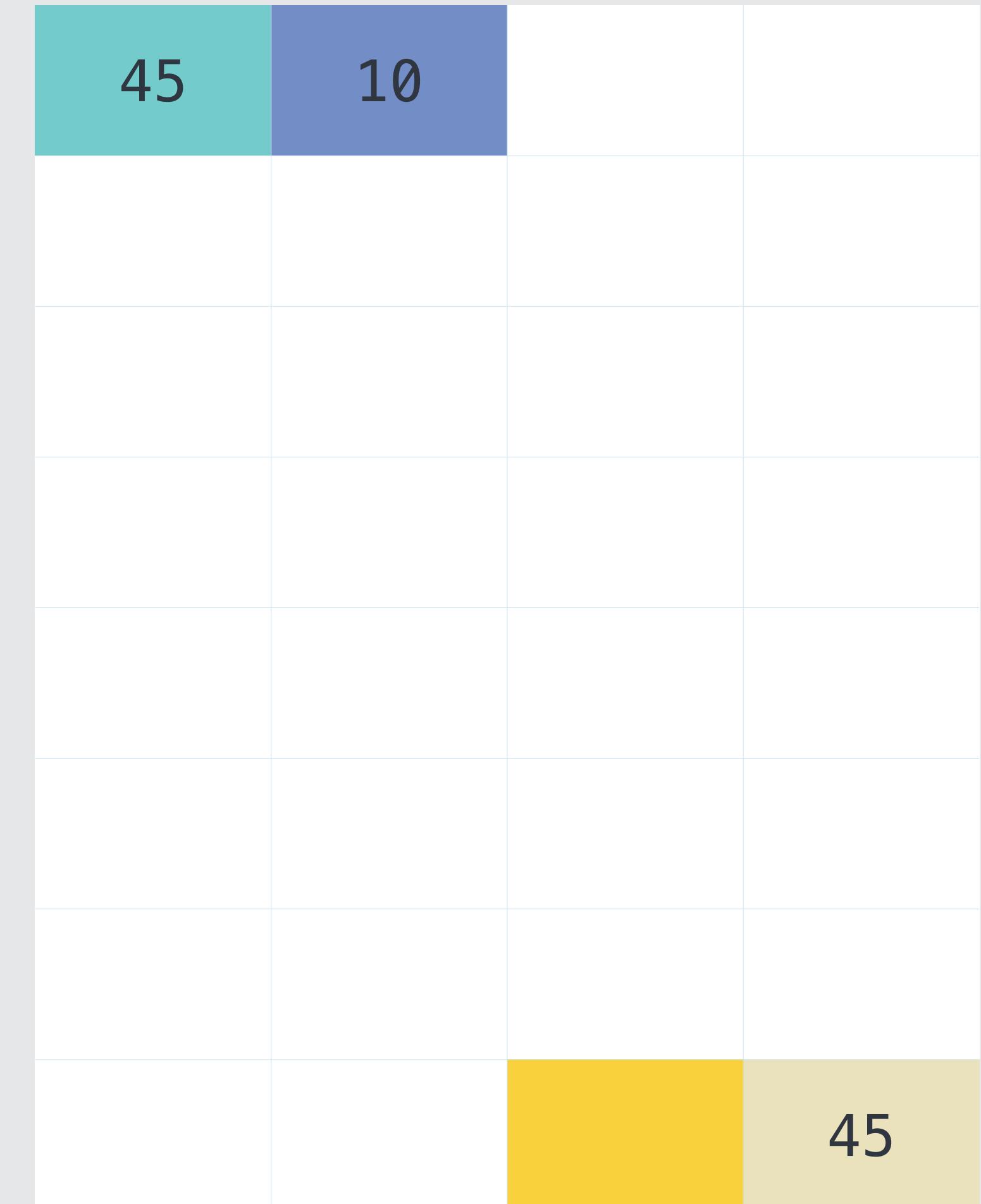
GET na vrh sklada **naloži** vsebino pomnilniške lokacije

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

GET na vrh sklada naloži vsebino pomnilniške lokacije

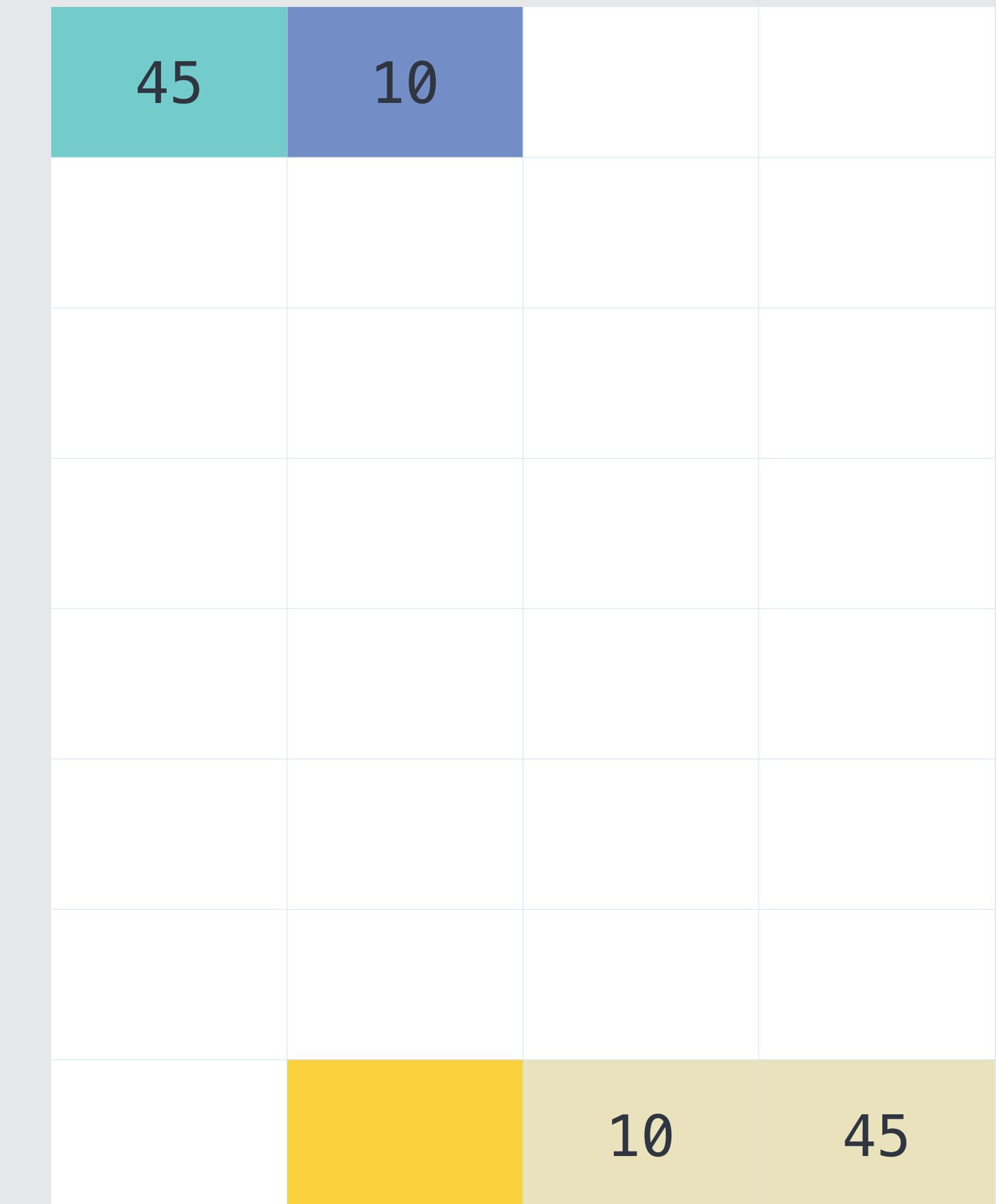
000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

ADD vrhnji dve vrednosti nadomesti z **njuno vsoto**

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

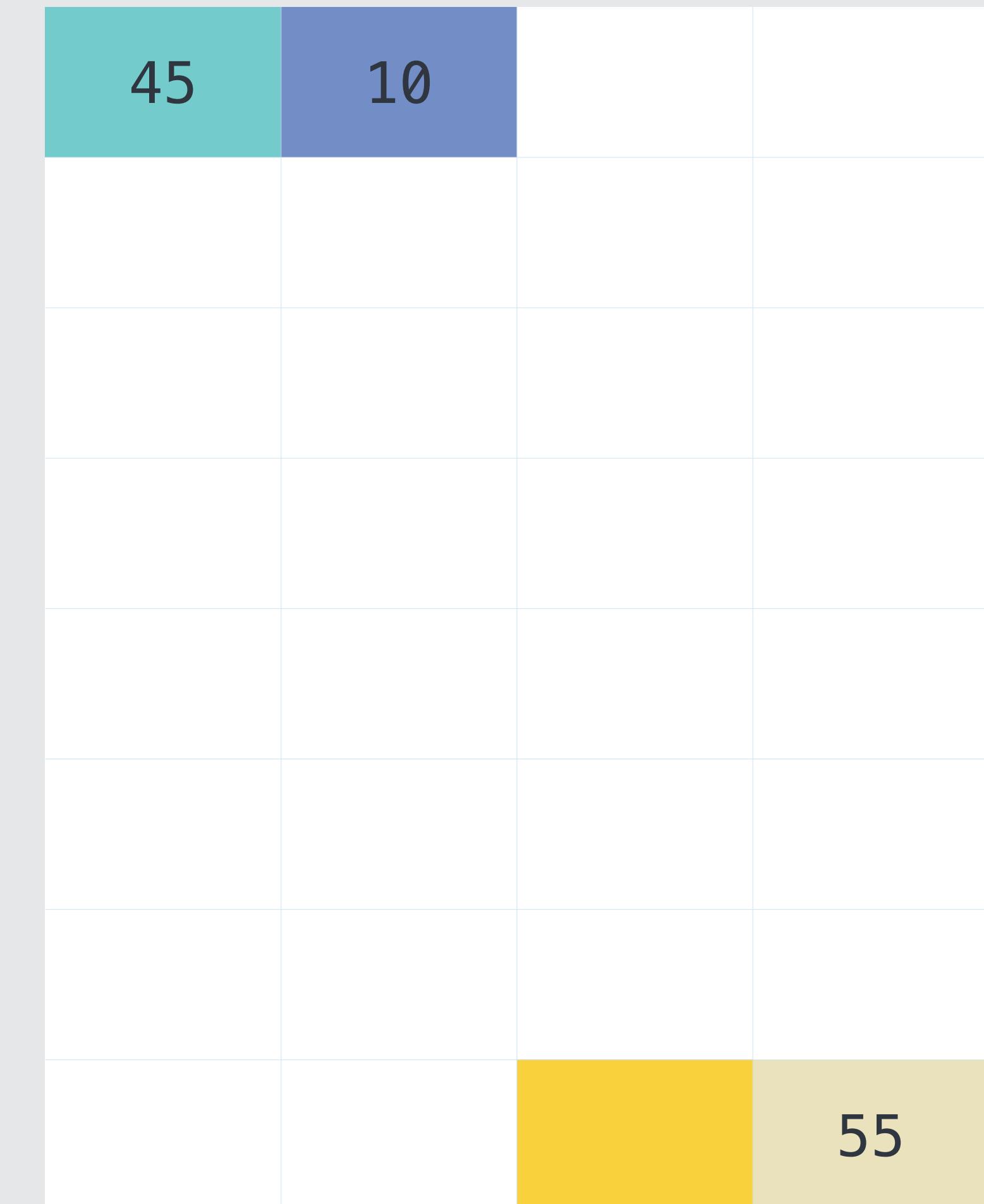
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

SET vrh sklada shrani v dano pomnilniško lokacijo

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

GET na vrh sklada **naloži** vsebino pomnilniške lokacije

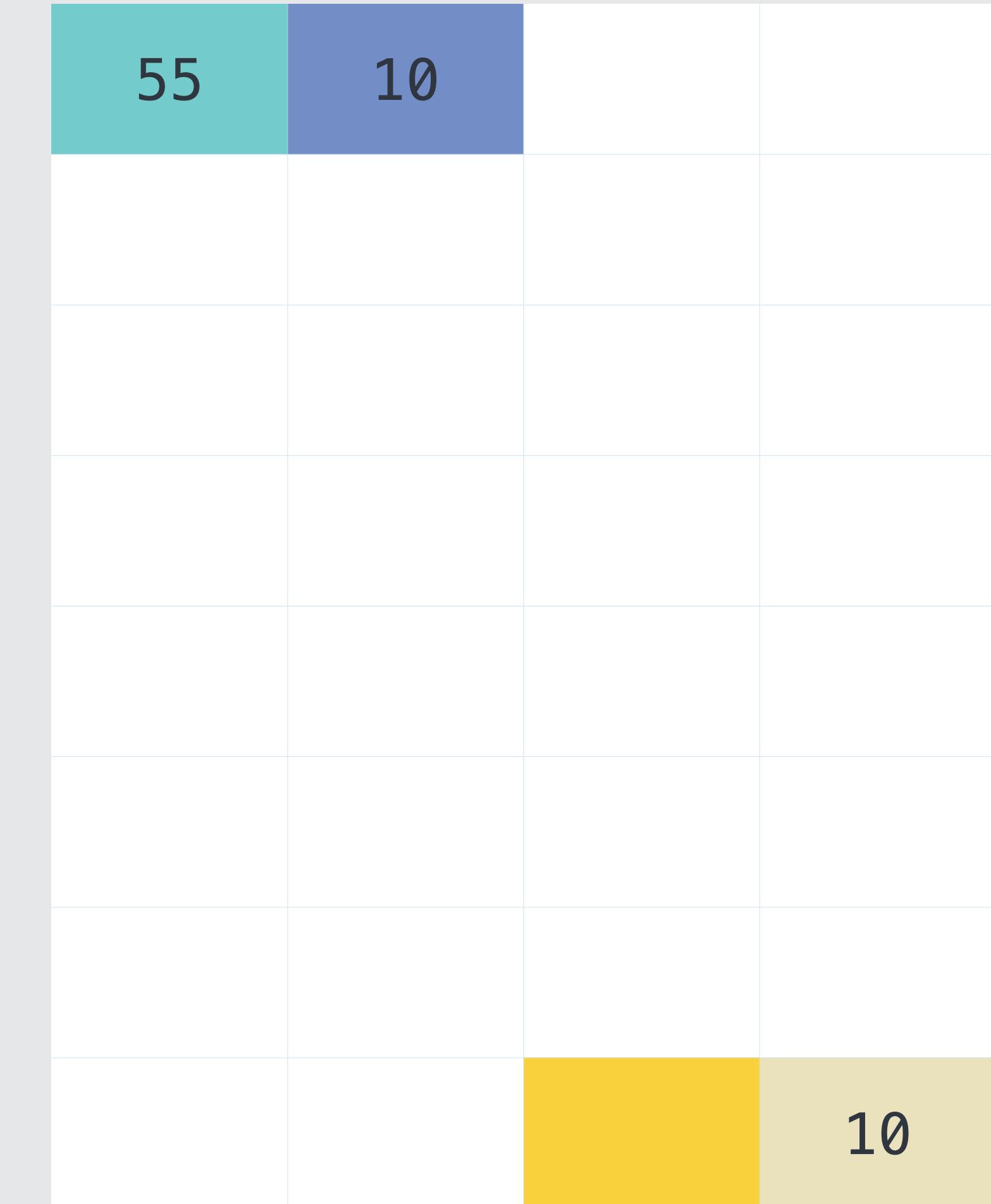
000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

PUSH na vrh sklada doda konstanto

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

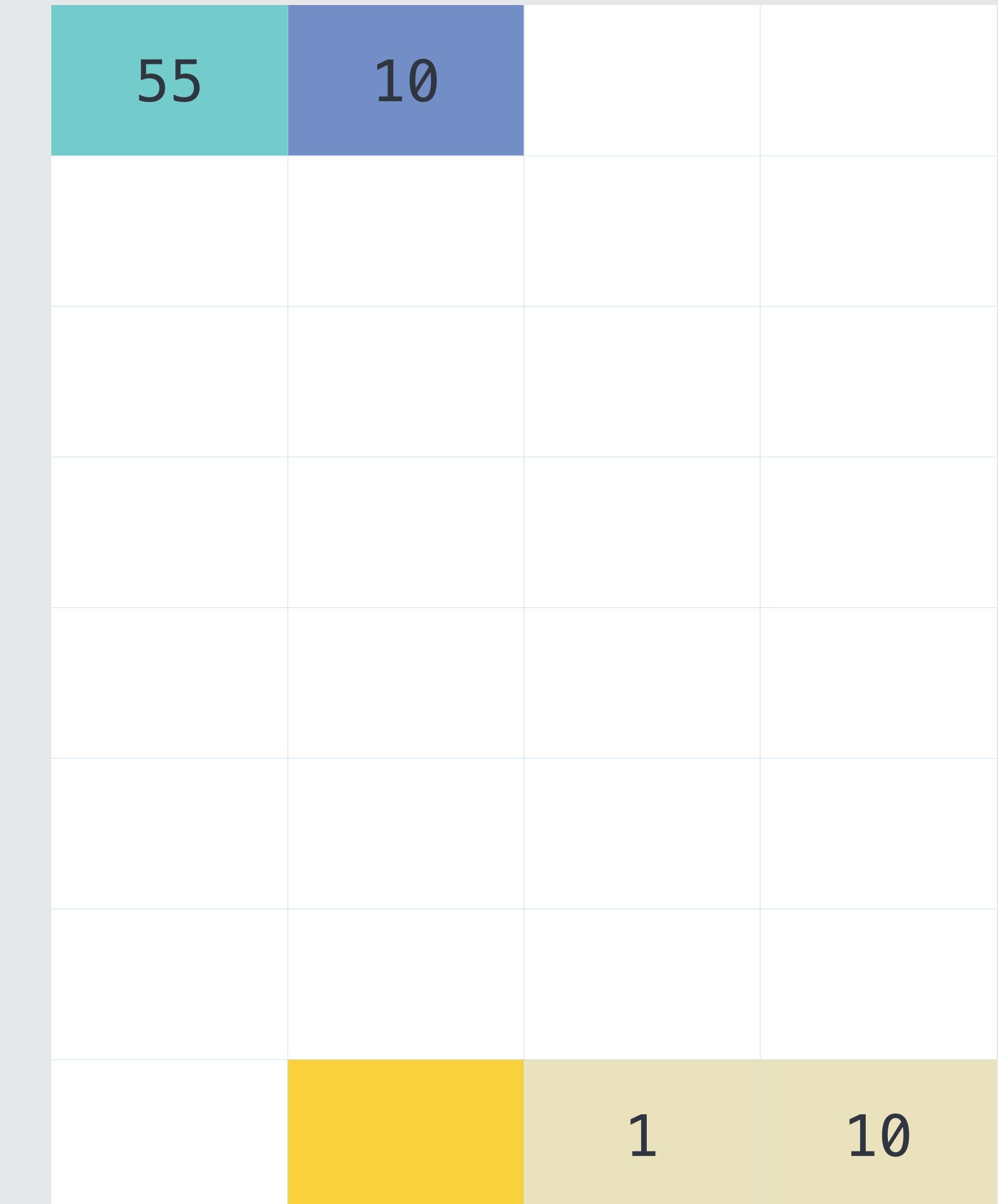
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

ADD vrhnji dve vrednosti nadomesti z **njuno vsoto**

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

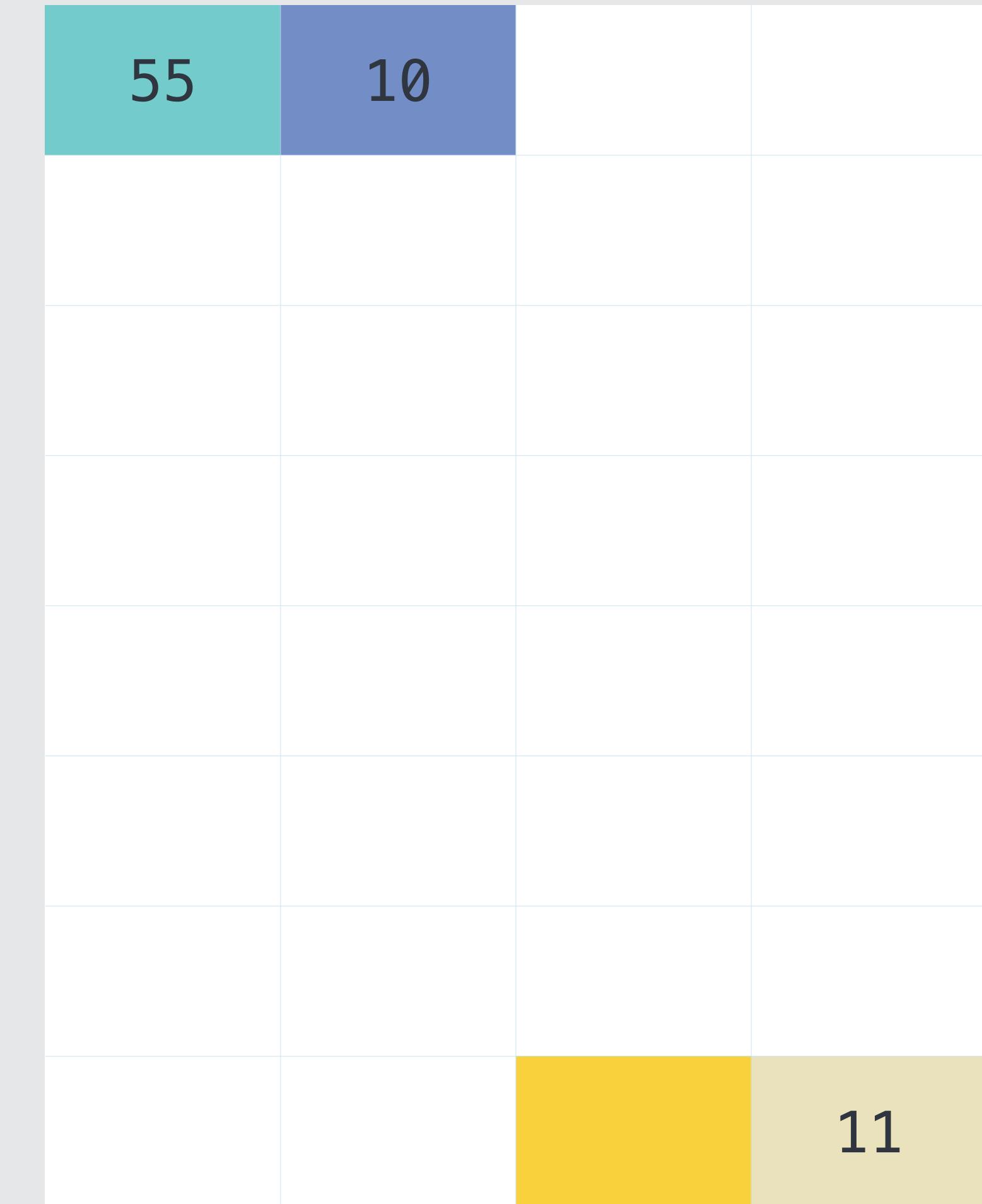
009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

SET vrh sklada **shrani** v dano pomnilniško lokacijo

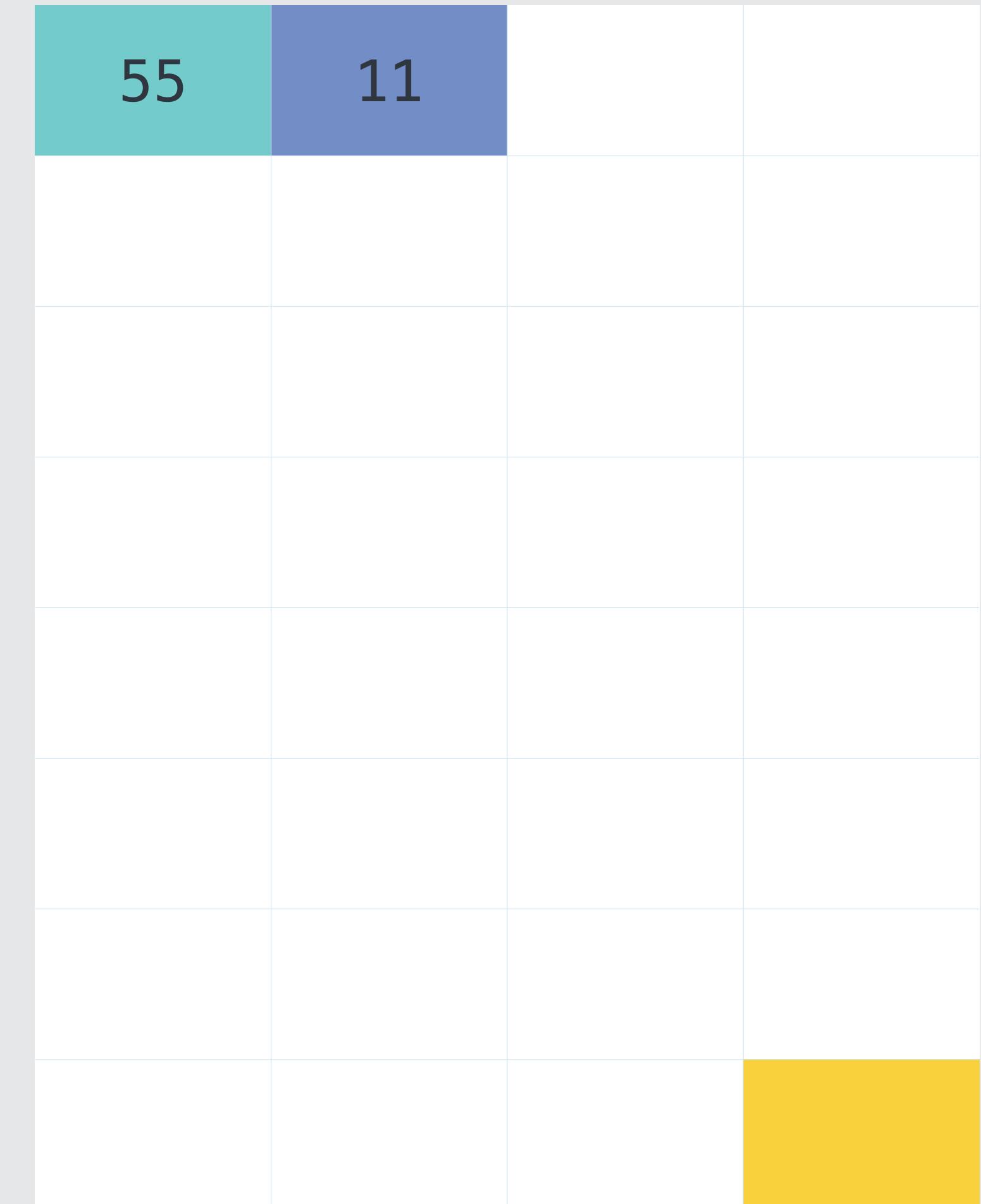
000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

JMP naredi brezpogojni relativni skok

000	PUSH	0	009	GET	1
001	SET	0	010	ADD	
002	PUSH	0	011	SET	0
003	SET	1	012	GET	1
004	GET	1	013	PUSH	1
005	PUSH	101	014	ADD	
006	LT		015	SET	1
007	JMPZ	9	016	JMP	-13
008	GET	0			

GET na vrh sklada **naloži** vsebino pomnilniške lokacije

000	PUSH	0
001	SET	0
002	PUSH	0
003	SET	1
004	GET	1
005	PUSH	101
006	LT	
007	JMPZ	9
008	GET	0

009	GET	1
010	ADD	
011	SET	0
012	GET	1
013	PUSH	1
014	ADD	
015	SET	1
016	JMP	-13

**virtualni stroj jezika
comm**

Vsak izraz lahko **prevedemo** v zaporedje opracij

ukazi(n) = PUSH n

ukazi(x_i) = GET i

ukazi($e_1 + e_2$) = **ukazi**(e_1), **ukazi**(e_2), ADD

ukazi($e_1 * e_2$) = **ukazi**(e_1), **ukazi**(e_2), MUL

Vsak izraz lahko **prevedemo** v zaporedje opracij

ukazi(true) = PUSH 1

ukazi(false) = PUSH 0

ukazi($e_1 = e_2$) = ukazi(e_1), ukazi(e_2), EQ

ukazi($e_1 < e_2$) = ukazi(e_1), ukazi(e_2), LT

⋮

Vsak ukaz lahko **prevedemo** v zaporedje opracij

$\text{ukazi}(x_i := e) = \text{ukazi}(e), \text{SET } i$

$\text{ukazi}(c_1; c_2) = \text{ukazi}(c_1), \text{ukazi}(c_2)$

$\text{if } b \text{ then } c_1 \text{ else } c_2 \text{ end} = \text{ukazi}(b), \text{JMPZ } m + 1,$

$\underbrace{\text{ukazi}(c_1), \text{JMP } n, \text{ukazi}(c_2)}$

m

n

$\vdots$

prevajnik jezika
comm

prihodnjič...

Spoznali boste **Hoareovo logiko** za dokazovanje lastnosti programov

$$\{x = m \wedge y = n\}$$

if $x < y$ then ($z := x$) else ($z := y$) end

$$\{z = \min(m, n)\}$$

